

> Retouradres Postbus 20301 2500 EH Den Haag

Aan de Voorzitter van de Eerste Kamer
der Staten-Generaal
Postbus 20017
2500 EA DEN HAAG

**Directie Wetgeving en
Juridische Zaken**
Sector Juridische Zaken en
Wetgevingsbeleid

Turfmarkt 147
2511 DP Den Haag
Postbus 20301
2500 EH Den Haag
www.rijksoverheid.nl/jenv

Onze referentie
7713311

Datum 19 juni 2026
Betreft Beleidsreactie WODC-rapport 'Doendenken: evaluatie van de
kwaliteitseis doenvermogen van het Beleidskompas'

Het is van groot belang dat wetten uitvoerbaar zijn voor mensen en in de praktijk werken zoals beoogd. Dit is een speerpunt van het kabinet.¹ Om te zorgen dat beleid aansluit bij wat redelijkerwijs van mensen kan worden verwacht, is de zogeheten 'kwaliteitseis doenvermogen' opgenomen in het Beleidskompas. De werking van deze kwaliteitseis is geëvalueerd en de resultaten hiervan staan in het rapport "Doendenken: Evaluatie van de Kwaliteitseis Doenvermogen van het Beleidskompas" dat op 19 september jl. is aangeboden aan uw Kamer.²

Met deze brief reageer ik namens het kabinet op dit onderzoeksrapport. Deze kabinetsreactie gaat kort in op de aanleiding van de evaluatie. Vervolgens komen de uitkomsten uit het rapport aan bod, gevolgd door de appreciatie van de aanbevelingen van de onderzoekers.

Aanleiding evaluatie

Sinds 2017 zijn belangrijke stappen gezet om de doenlijkheid van beleid en uitvoering beter mee te wegen in de beleidsontwikkeling op basis van de toets en het begrippenkader van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR)^{3,4,5}. Zo is de kwaliteitseis doenvermogen opgenomen in beleids- en wetgevingsprocessen zoals het Beleidskompas, de uitvoeringstoets, de invoeringstoets en de Schrijfwijzer memorie van toelichting. Er zijn trainingen verzorgd en er is kennis uitgewisseld. Ook is er aandacht voor doenvermogen in de rijksbrede wetgevingstoetsing en in het beoordelingskader van de Afdeling advisering van de Raad van State. Tegelijkertijd stelde de Staatscommissie Rechtsstaat eerder dat een cultuurverandering noodzakelijk is om ervoor te zorgen dat er structureel aandacht is voor de doenlijkheid van een regeling voor burgers⁶. Alle departementen zijn daar op hun eigen beleidsterrein verantwoordelijk voor.

Om antwoord te krijgen op de vraag in hoeverre de kwaliteitseis doenvermogen wordt toegepast zoals beoogd, heeft de toenmalige Minister voor Rechtsbescherming het Wetenschappelijk Onderzoeks- en Datacentrum (WODC) gevraagd onderzoek hiernaar te laten doen⁷. Het WODC heeft onderzoeksbureau

¹ *Kamerstukken II 2025/26*, 36848, nr. 31.

² *Kamerstukken I 2025/26*, 31731, W.

³ Bijlage bij *Kamerstukken II 2021/22*, 29362, nr. 308.

⁴ *Kamerstukken II 2022/23*, 31066, nr. 1135.

⁵ *Kamerstukken II 2023/24*, 29362, nr. 361.

⁶ *Kamerstukken I 2023/24*, 29 279, Y.

⁷ *Kamerstukken I 2023/24* 31 731, Q.

EMMA opdracht gegeven een plan-, proces-, en doelbereikingsevaluatie uit te voeren. Oftewel, wat was het beoogde plan bij de introductie van de kwaliteitseis, hoe is dit ingebed in de werkwijzen, en wordt dat doel bereikt? De planevaluatie is uitgevoerd op basis van documentenonderzoek en de proces- en doelbereikingsevaluatie zijn gebaseerd op 33 interviews met Rijksambtenaren. Doel van de evaluatie was om in kaart te brengen hoe we de kwaliteitseis doenvermogen verder kunnen ontwikkelen en verbeteren.

**Directie Wetgeving en
Juridische Zaken**
Sector Juridische Zaken en
Wetgevingsbeleid

Datum
19 juni 2026

Onze referentie
7713311

Vrijwel gelijktijdig heeft de WRR de verkenning "Tien jaar na 'Met kennis van gedrag beleid maken' Hoe nu verder?" uitgebracht (20 augustus 2025). Deze verkenning gaat ook in op de toepassing van de kwaliteitseis doenvermogen.

Uitkomsten evaluatie

De onderzoekers constateren in het WODC-rapport dat departementen en uitvoeringsorganisaties heel wisselend omgaan met het rekening houden met doenvermogen. Het rapport beschrijft dat de inbedding van doenvermogen in de werkprocessen binnen overheidsorganisaties sterk verschilt. Sommige hebben een eigen werkwijze voor de doenvermogenstoets ontwikkeld, terwijl andere dat niet hebben gedaan. Over het algemeen worden de werkprocessen rond het toepassen van doenvermogen gekenmerkt door hun vrije karakter. Beleidsmedewerkers hebben veel vrijheid om te bepalen of en wanneer ze gebruik willen maken van de aanwezige expertise op doenvermogen, zoals gedragsadviseurs en ontwerpers. In het WODC-rapport is sprake van veel vrijblijvendheid over de werkprocessen en hoe de departementen hiermee omgaan. De WRR benadrukt in zijn verkenning dat het betrekken van deskundigheid over wat burgers weten, willen, kunnen en ervaren voorbij de vrijblijvendheid moet gaan.

Uit het evaluatierapport van het WODC blijkt dat er nog te winnen is op het meewegen van doenvermogen en gedragskennis in de beleidsvoorbereiding. De aandacht daarvoor kan verminderen bij beleidstrajecten met grote politieke druk of tijdsdruk. Bij trajecten met voldoende tijd en ruimte wordt kennis uit de praktijk, over menselijk gedrag en doenlijkheid juist wel betrokken bij de beleidsvorming. Het woord 'doenvermogenstoets' wekt soms verwarring over de vraag wanneer er aandacht moet worden besteed aan doenvermogen. De onderzoekers stellen dat de term 'doenvermogenstoets' in dat opzicht misleidend te noemen is. De term 'stoets' lijkt te duiden op een controle achteraf, in plaats van op een analyse vooraf als onderdeel van de beleidsanalyse.

Als laatste stellen de onderzoekers dat het ontbreken van een formele verantwoordingsstructuur het geven van een eigen interpretatie aan de kwaliteitseis doenvermogen in de hand werkt. Dit is in lijn met de conclusie uit de voornoemde WRR-verkenning. Daarin wordt gesteld dat het wenselijk is om meer dwingende kaders te implementeren, zodat inzichten over doenvermogen en menselijk gedrag via de officiële procesgang van ambtelijke stukken een standaard onderdeel wordt bij de ontwikkeling van beleid, wet- en regelgeving.

Reactie op de aanbevelingen

Ik ben de onderzoekers erkentelijk voor het onderzoek dat zij hebben uitgevoerd en de aanbevelingen die zij hebben geformuleerd. Hieronder worden de vier aanbevelingen uit het WODC-rapport kort toegelicht en wordt de opvolging daarvan beschreven.

Aanbeveling over sturing op de toepassing van de kwaliteitseis doenvermogen
De onderzoekers bevelen aan om meer te sturen op het rekening houden met
doenlijkheid van beleid. Dit vraagt allereerst om een einddoel en plan.
Onderzoekers concluderen dat deze onvoldoende scherp zijn.

**Directie Wetgeving en
Juridische Zaken**
Sector Juridische Zaken en
Wetgevingsbeleid

In de Agendabrief wetgevingskwaliteit van juni 2025 kondigde het kabinet
versterkte aandacht voor de kwaliteitseis doenvermogen aan.⁸ Het kabinet vindt
dat gedragskennis en doenlijkheid voor burgers en ondernemers systematisch
moet worden meegewogen in de beleidscyclus, van voorbereiding tot evaluatie.
Daarom zal het kabinet bij voorgenomen beleid expliciet nagaan hoe doenlijkheid
is meegewogen. Eerder is gezorgd voor inbedding in rijksbrede werkprocessen
(zoals o.a. Beleidskompas, uitvoeringstoets en Schrijfwijzer memorie van
toelichting). Nu zet het kabinet in op implementatie in organisatiespecifieke
cultuur en werkprocessen. Daardoor wordt de toepassing van de kwaliteitseis
doenvermogen beter ingebed en minder vrijblijvend.

Datum
19 juni 2026

Onze referentie
7713311

Afgesproken is dat alle ministeries een eigen strategie maken om het meewegen
van gedragskennis en doenvermogen te verankeren in hun eigen organisatie.
Daarin trekken zij op met publieke dienstverleners en toezichthouders, waarvan
een aantal zelf ook een eigen strategie maakt. Het einddoel is dat gedragskennis
en doenvermogen over vijf jaar systematisch worden meegewogen bij de
ontwikkeling van beleid, uitvoering en toezicht. Daarmee wordt dat de standaard,
tezamen met het meewegen van juridische en economische kennis in de
beleidsvorming. Het rijksbrede Behavioural Insights Netwerk Nederland (BIN NL),
ondergebracht bij het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat, zal de
uitwerking van die strategieën faciliteren. Deze strategieën bevatten de volgende
bouwstenen:

- opleiding (o.a. basiskennis over doenvermogen en menselijk gedrag)
- inbedding in werkwijzen (o.a. startnotitie, uitvoeringstoets, evaluaties)
- ondersteuning (o.a. handreikingen)
- organisatie-inrichting (o.a. capaciteit gedragsadviseurs en ontwerpers,
samenwerking beleid-uitvoering-toezicht, voldoende ruimte)
- sturing (o.a. door leidinggevend)
- communicatie (o.a. motiverende voorbeelden)

Bij het verder verankeren van gedragskennis en doenvermogen binnen de
departementen wordt gelet op samenloop met gerelateerde trajecten, zoals de
kabinetsbrede Agenda wetgevingskwaliteit, de doorontwikkeling van het ambtelijk
vakmanschap en het versterken van aandacht voor uitvoerbaarheid.⁹ Het
instrument Beleidskompas, als de centrale manier van beleid ontwikkelen binnen
de kerndepartementen, stimuleert dat alle belanghebbenden vroegtijdig betrokken
worden. Met de inbedding van de kwaliteitseis doenvermogen in het
Beleidskompas gaat het daarbij ook om de uitwerking van beleid op burgers en
ondernemers. Het is de bedoeling dat vanaf de ideevorming wordt meegewogen of
de inrichting van beleid aansluit bij hun gedrag en doenvermogen. Want als de
doelgroepen beleid niet kunnen of gaan uitvoeren, dan zullen de doelstellingen van
dat beleid ook niet worden behaald. In de Kamerbrief van 14 februari 2025 heeft
mijn ambtsvoorganger aangekondigd dat het kabinet de komende jaren het
Beleidskompas, waarin de kwaliteitseis doenvermogen is opgenomen, verder
implementeert.¹⁰

⁸ Zie actiepunt 1g in *Kamerstukken I 2024/25*, 31 731, U.

⁹ *Kamerstukken I 2025/26*, 31 731, AC.

¹⁰ *Kamerstukken I 2023/24*, 31 731, Q.

Aanbevelingen over de gebruikte terminologie

Twee aanbevelingen van de onderzoekers zien op de gebruikte terminologie. Zij adviseren om onderscheid te maken tussen een doenvermogen *analyse* en een doenvermogen *toets*, alsook om de doenlijkheid van beleid los te koppelen van de term doenvermogen.

Het kabinet is van mening dat de grootste meerwaarde van een doenvermogen *toets* wordt bereikt in de beleidsvoorbereidende fase, voordat een beleidsinstrument is gekozen en ingericht. Omdat dan gedragsonderzoek of gedragsinzichten goed kunnen worden betrokken. In deze analysefase heeft het departement het voortouw en kan het departement de publieke dienstverleners of toezichthouders vragen om bij te dragen aan inzichten over het doenvermogen. Daarbij gaat het niet enkel om het doenvermogen van de betrokken doelgroepen, maar ook om de doenlijke inrichting van het beleid, uitvoering en toezicht in het algemeen. Naast het doenlijk inrichten van beleid is het van belang om oordelen en onderbouwingen van die doenlijkheid expliciet te maken, zoals in de uitvoering *toets*.

De terminologie doenvermogen *toets* raakt steeds beter ingebed in ambtelijke werkprocessen. Een nieuw woordgebruik zal naar de overtuiging van het kabinet niet bijdragen aan een verbeterde toepassing van de kwaliteitseis. Ook andere *toetsen* vinden plaats in de analyse-fase, zoals de generatietoets. Extra ambtelijke inzet op implementatie (zie hierboven) door binnen de ministeries en met publieke dienstverleners en toezichthouders gesprekken te voeren over de verantwoordelijkheidsverdeling, inbedding in werkwijzen en toepassing, zal dat wel doen.

Aanbeveling over het ontwikkelen van een maatstaf voor doenlijk beleid

De onderzoekers stellen voor om een criterium of maatstaf te ontwikkelen om doenlijkheid van beleid te kunnen beoordelen. Als duidelijk wordt wat 'voldoende doenlijk' is, kan worden afgestapt van 'zo doenlijk mogelijk'.

De mate waarin de doenlijkheid van beleid in het beleidsproces wordt meegewogen is uiteindelijk een politieke afweging. Om die afweging te kunnen maken is het nodig om niet alleen de doenlijkheid expliciet en transparant naar voren te brengen in beleidsbrieven of een memorie van toelichting bij wetgeving, maar ook de onderbouwing daarvan. Het zou helpen als er een algemene maatstaf zou zijn om te vatten hoe doenlijk specifiek beleid is. Hiertoe zijn pogingen ondernomen, die zoals de onderzoekers concluderen vrij algemeen zijn. De reden hiervoor is de diversiteit tussen burgers en ondernemers, alsook tussen de verschillende beleidsdomeinen. Beleid maken vraagt maatwerk en ambtelijk vakmanschap. Er is niet één manier die altijd werkt. Het is een bewuste keuze om in te zetten op zo doenlijk mogelijke regelgeving, zodat ook mensen met een minder doenvermogen niet in de problemen komen. Een goed resultaat zal worden bereikt door te sturen op vooraf empirisch *toetsen* of de mensen die het voorgenomen beleid aangaat dat daadwerkelijk kunnen en gaan doen.

Op de website www.doenvermogen.toets.nl heb ik een algemeen handelingsperspectief, voorbeelden en de meest voorkomende knelpunten en oplossingen in het kader van het doenvermogen geplaatst.

**Directie Wetgeving en
Juridische Zaken**
Sector Juridische Zaken en
Wetgevingsbeleid

Datum
19 juni 2026

Onze referentie
7713311

Tot slot

Beleid moet niet aan de tekentafel bedacht worden, maar ingericht worden op basis van kennis over menselijk gedrag en hun situatie. Immers, als beleid niet aansluit bij de praktijk van burgers en ondernemers, of als zij onverhoopt niet in staat zijn om beleid goed uit te voeren, zullen beleidsdoelen niet worden bereikt of onwenselijke neveneffecten optreden. De samenleving is dan ook gebaat bij een zorgvuldige toepassing van de kwaliteitseis doenvermogen bij de beleidsvoorbereiding. Om de kwaliteit van beleid en wetgeving te verbeteren is het van belang dat beleidsmedewerkers hiervoor goed worden toegerust.

Het kabinet kiest voor een aanpak waarin de departementen, publieke dienstverleners en toezichthouders samen werken aan de verdere verankering van de kwaliteitseis doenvermogen en gedragskennis in hun organisaties en werkwijze. Deze nieuwe manier van beleid maken is een cultuurverandering die tijd kost. Hierover blijven wij graag met uw Kamer in gesprek om samen de inzet hiervan te stimuleren.

BIN NL monitort de voortgang van het opstellen van de departementale strategieën. Samen met de Minister van Economische Zaken en Klimaat zal ik uw Kamer daarover informeren in Q1 2027, en in Q4 2028 evalueren we de voortgang van de implementatie. Ik zie na de evaluatie in hoeverre verdere acties nodig zijn om de vrijblijvendheid van de toepassing van de kwaliteitseis doenvermogen te verminderen.

De Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid,

Claudia van Bruggen

**Directie Wetgeving en
Juridische Zaken**
Sector Juridische Zaken en
Wetgevingsbeleid

Datum
19 juni 2026

Onze referentie
7713311

Aan de Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid

Cluster secretaris-generaal

Directie Wetgeving en
Juridische Zaken
Juridische Zaken en
Wetgevingsbeleid

Turfmarkt 147
2511 DP Den Haag
Postbus 20301
2500 EH Den Haag
www.rijksoverheid.nl/jenv

Datum

1 juni 2026

Onze referentie

7136290

Bijlage(n)

4

nota

beleidsreactie WODC-rapport doenvermogen

Bijlage(n)

1. Concept beleidsreactie WODC-rapport doenvermogen
2. WODC-rapport (2025) "Doendenken"
3. WRR-verkenning (2025) "Tien jaar na 'met kennis van gedrag beleid maken' hoe nu verder?"
4. Aanbiedingsformulier Ministerraad

1. Aanleiding

Op 5 september 2025 is de WODC-evaluatie van de Rijksbrede kwaliteitseis doenvermogen opgeleverd. Op 19 september 2025 heeft uw ambtsvoorganger deze verstuurd naar de Eerste Kamer en Tweede Kamer¹. Er is in interdepartementaal verband een inhoudelijke reactie voorbereid. Na bespreking op 27 januari 2026 is de Ambtelijke Commissie Publieke Dienstverlening (ACPD) akkoord gegaan met de concept-reactie.

2. Geadviseerd besluit

Instemmen met agendering van de concept-reactie in de Ministerraad en verzending naar de Eerste Kamer en Tweede Kamer.

3. Kernpunten

Het WODC-rapport komt vooral met aanbevelingen over de inrichting van werkprocessen bij/tussen de departementen. De aanbevelingen zien op hoe ambtenaren de kwaliteitseis doenvermogen interpreteren, erover spreken, en hoe zij deze meewegen in de beleidsvoorbereiding. Hoewel het aanpassen van een werkproces geen direct effect heeft voor burgers en ondernemers, is het adequaat meewegen van de kwaliteitseis doenvermogen een randvoorwaarde om beleid structureel doelijker in te richten voor burgers en ondernemers. In doenvermogenstoetsen worden namelijk knelpunten die zij ervaren ontdekt en aangekaart, zodat die doelijkheid vervolgens expliciet kan worden meegewogen en afgewogen tegen andere criteria. Het beter inbedden van de toepassing van de kwaliteitseis doenvermogen bij de ministeries is daarom een belangrijke stap om deze gewenste effecten voor burgers en ondernemers te bereiken.

Om bovenstaande te bewerkstelligen is tussen ministeries afgesproken dat zij elk een strategie maken om het meewegen van gedragskennis en doenvermogen te verankeren in hun eigen organisatie. Daarin trekken zij op met publieke dienstverleners en toezichthouders, waarvan een aantal zelf ook een eigen

¹ Kamerstukken II 2025/26, 36800-VI, nr. 8 en Kamerstukken I 2025/26, 31731, nr. W.

strategie maakt. Daartoe hebben zij elk een ambassadeur aangewezen. Het einddoel is dat gedragskennis en doenvermogen over vijf jaar systematisch worden meegewogen bij de ontwikkeling van beleid, uitvoering, en toezicht. Met de in de brief genoemde strategieën voor verankering, de geleerde lessen van de afgelopen jaren en de coördinatie daarop vanuit het Behavioral Insights Netwerk Nederland (BIN NL)² kunnen nu echt stappen gemaakt worden. Samen met BIN NL wordt intervisie georganiseerd op de verankering bij de verschillende departementen. Daar worden goede voorbeelden van verankering gedeeld ter inspiratie. Deelnemers bespreken met elkaar de barrières en hulpbronnen om daar te komen. Om vervolgens toe te werken naar welke stappen elke organisatie zelf kan zetten.

Cluster secretaris-generaal

Directie Wetgeving en
Juridische Zaken
Juridische Zaken en
Wetgevingsbeleid

Datum

1 juni 2026

Onze referentie

7136290

De concept beleidsreactie is ambtelijke afgestemd in de interdepartementale Stuurgroep Beleidskompas en Ambtelijke Commissie Publieke Dienstverlening. Tevens is de concept reactie voorgelegd aan de stuurgroep BIN NL.

De komende maanden wordt vanuit de sector Juridische Zaken en Wetgevingsbeleid van het Ministerie van Justitie en Veiligheid ondersteuning geboden op de rijksbrede doorontwikkeling en implementatie van de kwaliteitseis doenvermogen. Die ondersteuning wordt in oktober 2026 afgerond.

4. Toelichting

4.1. Politieke Context

- Aandacht voor doenvermogen is een speerpunt van dit kabinet: *Uitvoerders, medeoverheden en ondersteunende diensten worden vanaf het begin betrokken bij beleid, zodat regels aansluiten op de praktijk en doenvermogen centraal staat* (pagina 6 van het coalitieakkoord).
- U heeft ingestemd met de beantwoording, samen met de Staatssecretaris Koninkrijksrelaties en Slagvaardige Overheid, van schriftelijke vragen van de Eerste Kamer over de uitvoeringstoets, die op 11 mei is verzonden aan de Eerste Kamer. Bij verbetervoorstel 9 geeft u aan te delen dat al in de beleidsvoorbereiding rekening gehouden dient te worden met doenvermogen als kwaliteitseis in het Beleidskompas. Mits het voorstel burgers, zzp'ers of het kleine MKB raakt.

5. Informatie die niet openbaar gemaakt kan worden

5.1. Toelichting

De persoonsgegevens van de ambtenaren zijn niet openbaar ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer.

² BIN NL is een samenwerkingsverband van alle ministeries en rijksdiensten voor de toepassing van gedragskennis binnen de (rijks)overheid en wordt gecoördineerd vanuit het Ministerie van Economische Zaken. BIN NL speelt een ondersteunende en aanjagende rol als het gaat om de toepassing van gedragsinzichten in beleid, uitvoering, toezicht en communicatie binnen de rijksoverheid. De ministeries en rijksdiensten zijn daarbij zelf verantwoordelijk voor de toepassing van gedragsinzichten op hun eigen beleidsterreinen. Zij werken hierin steeds vaker gezamenlijk aan organisatie-overstijgende thema's, zoals op doenvermogen.